

Şahsiyet Dizisinin Adalet ve İntikam Kavramları Üzerinden İrdelenmesi

SELÇUK İLETİŞİM
DERGİSİ 2021;
14(4): 1820-1843
doi: 10.18094/josc.974628

Pınar Basmacı

ÖZ

Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme gibi anlamlara karşılık gelen adalet, değişken ve tanımlanması zor bir kavramdır. İlkçağda doğa, ortaçağda din ve yeniçağda akılla özdeş tutulan adalet, Platon için devlete uygunluk iken Aristoteles için ise tamamlanmış erdemdir. Adaletle olan farklı bakış açıları, adaletin ne olduğu sorusunu da cevapsız bırakmaktadır. Adaletin olmadığı ya da eksik kaldığı zamanlarda ise bireyler, adaletin onarılması için tepki vermekte ve bu tepki de intikam olarak nitelendirilmektedir. Örgütten adaletsizliğin giderilmesini bekleyen bireyler, bu gerçekleşmediğinde ise karşı tarafa zarar verici eylemlerde bulunarak intikam almaktadırlar. İntikam, çaresizlik duygusuna dayanmakla birlikte, eşitlenmek, rahatlamak ve öfkeden kurtulmak gibi amaçlara hizmet etmektedir. Ortaya çıktığı andan itibaren bastırılması zor bir duygu olan intikam, başışlamamakta, boyun eğmemekte, kurallara ve ilkelere uymamaktadır. Bu bilgiler ışığında, adalet ve intikam kavramları üzerinden *Şahsiyet* dizinin incelendiği bu çalışmada, dizinin adalet ve intikam kavramları üzerine kurulup kurulmadığını ortaya koymak çalışmanın amacını, dizideki adalet ve intikam kavramlarının nasıl kurulduğunu tespit etmek ise problemini oluşturmaktadır. Dizinin daha önce adalet ve intikam kavramları üzerinden ele alınmamış olması çalışmayı önemli kılarken, dizinin tüm bölümleri örneklem olarak alınmış ve söylem analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Bu bağlamda dizide, adalet ile intikam kavramlarının bir arada ele alındığı fakat adaletle hukukun ayrı kavramlar olarak değerlendirildiği tespit edilmiştir. Dizinin adaleti, intikamla sağlanabilecek bir olgu olarak ortaya koyduğu ve bunun da izleyici üzerinde olumsuz etki bırakabileceği de varılan diğer sonuçlardır.

Anahtar Sözcükler: Adalet, İntikam, Hukuk, Eşitlik, *Şahsiyet*

PINAR BASMACI

Arş. Gör. Dr.

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

pinarkovaci@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-2552-7955

SELÇUK İLETİŞİM DERGİSİ 2021; 14(4): 1820-1843

doi: 10.18094/josc.974628

Geliş Tarihi: 26.07.2021 Kabul Tarihi: 14.09.2021 Yayın Tarihi: 25.10.2021

Examination of the *Şahsiyet* Series on the Concepts of Justice and Vengeance

JOURNAL OF SELÇUK
COMMUNICATION 2021;
14(4): 1820-1843
doi: 10.18094/josc.974628

Pınar Basmacı

ABSTRACT

Justice, which corresponds to meanings such as right, compliance with the law, and observance of the right, is a variable and difficult concept to define. Justice, which is identified with nature in antiquity, religion in the Middle Ages, and reason in the modern age, is conformity to the state for Plato, while for Aristotle it is a completed virtue. When justice is lacking or lacking, individuals react to restore justice, and this reaction is described as revenge. While revenge is based on a sense of helplessness, it serves purposes such as equalization, relief, and relief from anger. In the light of this information, in this study, in which the series "Personality" is examined through the concepts of justice and revenge, it is aimed to reveal whether the series is built on the concepts of justice and revenge, and to determine how the concepts of justice and revenge in the series are established. The fact that the series has not been handled through the concepts of justice and revenge before makes the study important, while all episodes of the series are taken as samples. In this context, it has been determined that the concepts of justice and revenge are seen as one in the series, but justice and law are considered as separate concepts. Other conclusions are that the series presents justice as a phenomenon that can be achieved through revenge and that this may hurt the audience.

Keywords: Justice, Revenge, Law, Equality, *Şahsiyet*

PINAR BASMACI

Res. Ass. Dr.

Niğde Ömer Halisdemir University

pinarkovaci@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-2552-7955

JOURNAL OF SELÇUK COMMUNICATION 2021; 14(4): 1820-1843

doi: 10.18094/josc.974628

GİRİŞ

Eşitlik ilkesine dayanan adalette, hakların herkes için kullanılması önem arz etmektedir. Ancak bu noktada kimin hakkının ne olduğu sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden Kelsen'e göre, adalet sorununun ne olduğunun cevabı bulunmamaktadır. Adalet özünde, iyilere mükâfat ve kötülere ceza algısına dayanmaktadır. Bu bağlamda da bazı kuramcılar tarafından, hukukun erişmeye çalıştığı ideal yer olarak görülmektedir. Fakat bu noktada da hukukta ayırım bulunmaktadır. Tabii hukuk teorisi bu bakış açısını desteklerken, hukukla adaleti özdeş görmekte, hukukun geçerliliğinin adalet üzerinden olduğunu söylemektedir. Hukuki pozitivizm ise bu anlayışa karşı çıkmakta ve adaletin tanımlanamaz olduğunu, bir olgudan ziyade bir değer olduğunu, bu yüzden hukukun dışında tutulması gerektiğini ifade etmektedir.

Adaletle ilişkili bir kavram olan intikam ise adaletin onarılması için tepki vermek olarak tanımlanmaktadır. İntikamın temeli çaresizlik ile sistemi eskisi gibi yapacak alternatif düzen yoksunluğuna dayanmaktadır. Bu yüzden de adaletin olmadığını ya da yetersiz kaldığını düşünen bireyler, intikam almaya yönelmektedir. Amaç ise haksızlık edenle eşitlenmek ve rahatlamaktır. Ayrıca yoğun ve kışkırtıcı bir duygu olan intikamın, diğer duygulardan daha baskın olduğunu da eklemek gerekmektedir.

Tüm bunlardan hareketle, çalışmada *Şahsiyet* dizisi, adalet ve intikam kavramları bağlamında ele alınacaktır. Bu bağlamda da öncelikle adalet kavramından, daha sonra intikam kavramından bahsedilecektir. Dizinin söz konusu kavramlar bağlamında incelenmesinin ardından sonuç bölümünde elde edilen bulgular tartışılacaktır. Ancak öncesinde söz konusu dizi ile ilgili yapılan çalışmalardan bahsetmek, çalışma açısından faydalı olacaktır.

Gündüz ve Attar (2020, s. 145-146), sağlık, hastalık ve suç bağlamında *Şahsiyet* dizisini incelemektedirler. Çalışmada, söz konusu dizinin toplumsal bir eleştiriye sahip olduğu, kurum ve toplumlarda var olan çatlakların, bireylerin kendi adaletini sağlaması istediğine neden olabileceği ve bunun da toplum tarafından desteklenebileceği tespit edilmektedir. Ayrıca çalışmada, sinematik öğelerin içerisinde var olan problemler ve çözüm yollarıyla, kültürel kodların, bir kurgudan ibaret olsa da izleyicilere yol gösterici olabileceği belirtilmektedir.

Kaynak ve Nazlıgül (2019, s. 218), *Şahsiyet* dizisini, alzheimer hastalığı çerçevesinde incelemektedirler. Sonuç olarak da dizide alzheimer hastalığına dair önemli bilgilerin verildiği, bu hastalığın gündelik hayatı nasıl etkilediğine dair örneklerin ortaya konduğu, hastalığın bir sonucu olan

duygusal ve ilişkisel zorluklarının gösterildiği saptanmaktadır. Ayrıca alzheimer hastalarıyla çalışan psikologların, geçmiş de ele almaları gerektiği önerisini getirilmektedir.

Yüzbaşıoğlu (2019, s. 154), *Şahsiyet* dizisini basın ve gazeteci temsili üzerinden ele almaktadır. Bu bağlamda çalışmada, gerçeği ifade eden gazetelere duyulan özlemin altının çizildiği, nesnel, doğru ve toplumsal sorumlulukları önceliği olarak benimseyen gazetecilere ve gerçeğin haberleştirilmesine her daim ihtiyaç duyulduğu sonuçlarına varmaktadır.

Güneş (2020), hukukçu bakış açısıyla *Şahsiyet* dizisini ele almakta ve dizinin, “adalete güven yok, kişiler ancak kendi haklarını kendileri alabilir ya da kendini adanmış bir kahraman yapabilir” mesajını verdiğini ve söz konusu mesajın, sosyal ve psikolojik olarak negatif etkilerinin olduğunu söylemektedir. Güneş, dizi kahramanlarının ve dizilerdeki meşru gerekçeli katillerin, ayrıca adalet dağıtıcılarının, toplumun rol modeli haline geldiğini söylemektedir. Dizi içerisinde suçluların cezalandırılmasının, devlet ile adaleti kurumsal olmaktan çıkarttığını ve kişisel bir intikamı idealize ettiğini de eklemektedir.

Çakır (2018) da yazısında, diziyi egemen sınıf bağlamında ele almakta ve Cemil Havran’ın sermayeyle birlikte derin devlet de olduğunu söylemektedir. Dizide egemen sınıfın her yerde olduğunu vurgulayan Çakır, bu bağlamda Kambura’daki faşist esnaftan, serserilerden, Cemil Havran’dan, Çingenelerin evini yakanlardan, tecavüzcülerden, öldürülen hâkimden, öğretmenden ve diğerlerinden bahsetmektedir. Buna ilaveten görünmez olan egemen sınıftan da bahsetmektedir. Bunlara örnek olarak da başkomiseri açığa alan görünmeyen eli ve gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışan gazeteciye öldüren gücü vermektedir. Böylesi bir düzen içerisinde Nevra’nın ve Agâh’ın da çatlıktaki sızıntılar olduğunu ifade etmektedir.

Mollaer (2018) ise çalışmada diziyi Türkiye’nin bir alegorisi olarak görmektedir. Bu perspektifle de dizideki hayali bir ilçe olan Kambura’nın bir ada olmasından ve dolayısıyla da dışa kapalı oluşundan bahsetmektedir. Dizinin en önemli politik mesajlarından birinin Türkiye’nin Kamburalılaşması olduğunu söyleyen Mollaer, Nevra’nın nevrozunun, yaşadığı olayı tamamen silmesinin esasında ulusal toplumların nevrozu olduğunu söylemektedir.

ADALET KAVRAMI

Hukukun en temel amacı adaletin gerçekleşmesidir (Güriz, 2004, s. 21). Bu bağlamda öncelikle adaletin ne olduğuna bakmak gerekmektedir. Adalet kavramı TDK’da “*Yasalarla sahip olunan hakların*

herkes tarafından kullanılmasının sağlanması” ve “Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme” anlamlarına karşılık gelmektedir (sozluk.gov). Adaletin, TDK’daki anlamları ele alındığında, ilk anlamında eşitlik ilkesinin vurgulandığı, başka bir deyişle adaletin herkes için olması gerektiği, ikinci anlamında ise yasalara uygunluk anlamının olduğu görülmektedir. Topakkaya (2008, s. 27) da adalet tanımını benzer şekilde yapmakta ve adaleti, insan davranışının doğruluğuna dair fikir veren en önemli unsur olarak nitelendirmektedir. Haksızlık ile onun neticesi olan adaletsizlik yasalara uymamak ile eşit olmamak anlamına gelmekteyken; adaletin ise aksine yasalara uymakla eşitliğe denk düştüğünü söylemektedir.

Kelsen (2013, s. 438), bir değer sistemi olarak ahlakın merkezinde yer alan adaletin, sosyal bir olgu, toplumsal bir ürün olduğunu ve içerisinde bulunduğu topluma göre değişkenlik gösterdiğini söylemektedir. Kelsen’in söyleminden hareketle, adaletin değişken bir yapıda olduğunu ve zaman ile topluma göre değişebileceğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda da geçmişteki hukuk ve adalet algılarına bakmak gerekmektedir.

İlk çağlarda adalet, adil ve tabiata uygun olan şey olarak tanımlanmaktaydı. İlkçağ hukukçuları için hukukun ve adaletin temeli doğadır. Bu çağın hukukçularınca, toplumsal düzen, doğa düzenine uygun olmalıdır. Orta çağın hukukunda adalet tanımı, adil ve Tanrısal buyruklara uygun olandır. Bu çağdaki hukuk, Tanrısal buyruğa dayanan hukuktur ve bu yüzden dini niteliktedir. Yeniçağın hukukunda adalet tanımı, adil ve insan aklına uygun olan şeydir. Yeniçağda hukuk, laikleşmiştir ve bu yüzden Tanrı’nın iradesiyle ilişkisi kesilmiştir. Bu çağdaki hukuk, Tanrı’dan değil, akıldan gelmektedir ve bu akıl “beşeri akıl”dır (Gözler, 2008, s. 79-81). Öz bir deyişle de ilk çağın anahtar kavramı doğa, ortaçağın din ve yeniçağınki de akıldır.

Kelsen (2013, s. 443), eski Yunan bilginlerine göre ise adaletin, herkese hakkını vermek olduğunu, ancak buradaki temel sorunun, herkesin hakkının ne olduğu sorusunun olduğunu ve bu sorunun bir cevabı bulunmadığını ifade etmektedir. Kelsen için adalet her daim belirli bir tanımdan yoksundur.

Topakkaya (2008, s. 27-34) ise Platon ve Aristoteles’in adalete olan bakış açılarını ele almakta ve şunları söylemektedir: Platon, devlet için uygun olan şeyin aynı zamanda adaletli olmak da olduğunu savunmaktadır. Aristoteles’e göre ise adalet, tüm öteki erdemleri de içerisine alan ve yasalara itaatle var olan, en mükemmel ve en tamamlanmış erdemdir. Adalet kavramının Platon için iki yönü bulunmaktadır: Devlette ve bireylerde adaletin yansıması. Platon için devlet ve insan arasında paralellik olduğundan,

adaletin devlete yansması, bireylere yansmasından daha mühimdir. Ayrıca Platon'un adalet ile esas kastettiği sınıfsal devlet kavramıdır. Bekçi, çiftçi ve esnaflardan oluşan bu sınıfların en önemli kuralı herkesin sorumluluğunu yerine getirmesidir. Aristoteles için ise adalet, kanunlara uyma ve siyasal sisteme itibar göstermedir. Aristoteles'e göre adalet, bütün, hakikatin kendisi olduğundan, bir bütün içinde, genelle ilişkili durumlarda söz konusudur. En öz tabiri ile Platon için adalet devlete uygunluk iken, Aristoteles için erdemdir.

Bu denli değişken bir kavram olan adalet için Kelsen (2013, s. 431-432), adaletin ne olduğu sorusunun, Eflatun'dan Kant'a kadar hiçbir sorunun tartışılmadığı kadar tartışılan, hiçbir soruda dökülmediği kadar kan dökülmesine neden olan bir soru olduğunu söylemektedir. Ayrıca bu sorunun, bugün, hiçbir zaman diliminde olmadığı kadar cevapsız olduğunu ve bu soruya kesin bir yanıtın bulunamayacağını eklemektedir. Bu bağlamda da adaletin mutlak kabul edilen bir tanımının olmadığı sonucuna varmak mümkündür.

Kelsen (2013, s. 454) de göreceli kabul ettiği adalet için kendi adalet tanımını yapmakta ve adaletin, gerçeklik arayışının ilerleyebileceği toplumsal bir düzen olduğunu söylemekte, kendi adalet anlayışının hoşgörü adaleti, özgürlük adaleti, demokrasi adaleti ve barış adaleti olduğunu belirtmektedir. Farklı bir adalet tanımı ortaya koyan Kelsen, toplumsal düzen olarak kabul ettiği adaleti, özgürlük, demokrasi gibi kavramlarla da ilişkilendirmekte ve böylece adalet ile eşitlik arasındaki bağa da dikkat çekmektedir. Güriz (2004: 24) ise adaletin sıkça her bireye hakkını vermek olarak tanımlandığını söylemektedir. Ancak buradaki sorunun bireylere düşen hakkın nesnel olarak belirlenmesindeki zorluk olduğunu ve bunun çoğu zaman mümkün olmadığını ifade etmektedir. Güriz'in de dikkat çektiği Kelsen gibi kimin hakkının ne olduğu sorunsalıdır.

Bu bağlamda Güriz (2004, s. 25), adaletin yol gösterici olabilme ihtimalinin de zor olduğunu söylemektedir. Çünkü nasıl bir düzenlemenin adalete uygun olacağı noktasında kesin bir sonuca ulaşılması imkânsızdır. Böylesi bir durumda öznel bakış açıları devreye girecek ve adalet, sübjektif bir yargıya dönüşecektir. Bu noktadan hareketle, adaletin ne olduğu, neyin adil olduğu ve kimin hakkının ne olduğu sorularının yanı sıra toplumsal düzenin nasıl olması gerektiği sorusu da cevapsız kalacaktır.

Kelsen (2013, s. 432), toplumsal düzen ve adalet ilişkisi için şu yorumu yapmaktadır: Adalet, insan ilişkilerini düzenlemekle birlikte, toplumsal düzen için zorunlu olmasa da mümkün olan bir özelliktir.

Bir bireyin davranışı, adil olarak benimsenen toplumsal düzenin normlarına uyduğu takdirde adildir ve bu yüzden de adalet, insanın erdemidir. Toplumsal düzenin adil olması ise, söz konusu düzenin, herkesi tatmin eder şekilde düzenlenmiş olması demektir. Adalet arzusu ancak toplum içinde anlam kazanmaktadır. Kısaca Kelsen, herkesi memnun eden bir toplumsal düzenin adil olduğunu ve bireylerin davranışlarının da bu düzene uyum sağladığı sürece adil olarak nitelendirildiğini ifade etmektedir. Ayrıca Kelsen de Aristoteles gibi adaleti, erdem olarak görmektedir.

Bunların yanı sıra adalet kavramının iki türde kullanıldığını da söylemek gerekmektedir. Bunlar: Toplum adına en faydalı sonucun gerçekleşmesi ve hukukun erişmeye çabaladığı ideal yerdir. Ayrıca hak ile adalet arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Bu bağlamda da adaletin, hakların gerçekleşmesi neticesinde vuku bulan bir değer olduğu söylenebilir. Bununla birlikte adalette, iyilere mükâfatın, kötülere cezanın söz konusu olduğunu, mülkün esasının ve yönetimin sürekliliğinin esas olduğunu ve sosyal adaletin önemli olduğunu da eklemek gerekmektedir (akt. Kalkışım, 2013, s. 92; 95-96). Bu perspektifle adaletin hem toplum için hem de hukuk için kullanıldığı söylenebilir. Toplumsal düzen için gerekli olan adalet, aynı zamanda hukuk için de ideal olan yerdir.

Hukuk içerisindeki farklı adalet kavramsallaştırmalarını ele almadan önce denkleştirici ve düzleştirici adaletten de bahsetmek gerekmektedir. Güriz (2004, s. 19), Aristoteles'in bu adalet türlerini hukuki ilişki bağlamında, tarafların özdeş muamele görmesi olarak açıkladığını belirtmektedir. Böylesi bir uygulamada, sübjektif bakış açısı dışarıda tutulmak zorundadır. Ayrıca, tazminat hukukunda zarar veren kişiye, verdiği zararın ödetilmesi veya sözleşmenin ihlal edilmesi durumunda ihlal eden kişiye zararın karşılatılması ya da ceza hukuku içerisinde suç işleyen kişiye cezanın çektirilmesi, denkleştirici ve düzeltici adaletin gerekliliğidir. Kısaca, öznel bakış açısına yer vermeyen bu adalet türündeki amaç, zarar gören kişinin zararının telafi edilmesine yöneliktir.

Adaletin hukuk içerisindeki yerini detaylandırmak gerekirse, tabii hukuk teorisi, adaleti kendisine göre tanımlarken, hukuki pozitivizm bu tanımlamayı eleştirmekte, ayrıca söz konusu kavramın tanımlanmasının mümkün olmadığını ifade etmektedir. Bu bağlamda tabii hukuk ile hukuki pozitivizmin, adalet kavramsallaştırmalarına kısaca değinmek gerekmektedir. Tabii hukuk için hukukun kendisi adaletle özdeş görülmektedir ve hukukun geçerliliği de adalet üzerinedir. Bu bağlamda da söz konusu hukuk anlayışının özeti, *"Bir kanun, kanun olmak için adil olmak zorundadır"*. Ayrıca, bu hukuk anlayışına

göre, pozitif hukuk, ancak tabii hukuka uygun olduğu kadar hukuktur. Çünkü bu hukuk anlayışında tabii hukuk, adil olduğundan dolayı tek asıl hukuktur (Gözler, 2008, s. 78-79).

Hukuki pozitivizm yaklaşımı ise tabii hukukun adalet bakış açısını eleştirmekte, fizik ötesi bir değer olarak tanımlanamaz olduğunu, bu yüzden de hukuk biliminin dışına atılmasının gerekli olduğunu söylemektedir. Bu yaklaşımın, tabii hukuka yönelttiği en temel eleştiri, "adil olan" ve "adil olmayan"ı ayırt eden evrensel ve objektif bir kıstasın bulunmamasıdır. Ayrıca bu yaklaşıma göre adalet, olgusal bir gerçeklikten ziyade bir değerdir. Bu yüzden de fiziksel ortamda değil fizik ötesi ortamda bulunmaktadır. Adalet kavramı, bir değer olarak bilinemezdir ve bundan dolayı da hukuk biliminin içerisinde olmamalıdır (Gözler, 2008, s. 82-86). Daha kısa bir deyişle, tabii hukuk için hukuk ve adalet kavramları aynı anlama işaret etmekte, yani hukuk, adalet anlamına gelmektedir. Hukuki pozitivizm ise bunun tam tersini savunmakta ve adaletin hukukun dışında bırakılmasını, ayrıca adaletin bilinemez, yani tanımlanamaz bir değer olduğunu söylemektedir.

Adalet kavramından ve değişen adalet algısından bahsedildikten sonra, sinema ve adalet ilişkisine değinmek, başka bir deyişle adaletin, sinemada nasıl işlendiğini ele almak çalışmaya sağlayacağı yarar açısından önemlidir. Ancak öncesinde şunu da belirtmek gerekmektedir ki sinema ve dizi aynı dramaturjiye sahip olduğundan ve dizilerdeki adalet kavramına dair bir çalışma bulunmadığından, sinemadaki adaletin işlenişi üzerinden ilerlenecektir.

Bu bağlamda Pay (2013, s. 136-137), sinemadaki adaleti sorgulamakta ve sinemanın kendi anlam dünyası bağlamında bir adalet duygusu oluşturduğunu söylemektedir. Bu perspektifle de sinemada iki yönlü bir adaletin olduğunu söylemekte ve bunların ilkinin, sinemayı yapanın adalet düşüncesi, ikincisinin ise adalet terazisinin kefelerine yapılan adalet bakış açısı olduğunu belirtmektedir. Böyle bir bakış açısının ise adaletli görünmesine rağmen adaletsizliğe perde aralayabileceğini ifade etmektedir. Pay esasında adaletin ve adaletsizliğin sınırlarının, doğru bir şekilde çizilip çizilmediğine dair duyduğu şüpheyi ortaya koymaktadır.

Varol (2016, s. 66; 157-158) çalışmasında, sinema ve adalet bağlamında Yılmaz Güney filmlerinin önemine değinmektedir. Bu filmlerde, Yılmaz Güney'in oynadığı karakterler, her daim ezilenin yanında olmakta veya istemeyerek kötü tarafa geçmekte, kendi başına adaleti sağlamaya çalışmakta, ancak sonunda yenilmektedir. Güney'in filmlerinin de dâhil olduğu Toplumsal Gerçeklik filmlerindeki ana

temalardan biri adalettir. Bu perspektifle Güney'in, filmlerinde adaletsizliğe sıklıkla vurgu yaptığını söylemek mümkündür.

Çelebi (2021), adalet kavramıyla bağıntılı olarak hukukun sinema diline yansımada farklılıkların gözlendiğini ifade etmektedir. Adalet kavramının sorgulanması mahkeme salonunda ya da hapisanede gerçekleşebilmektedir. Ancak bunların yanı sıra bir de bireylerin kendi adaletlerini sağladıkları yapımlar bulunmaktadır. Bu yapımlarda karakter, sorunların çözümü noktasında ya hukuka başvurmamakta ya da hukuk vasıtasıyla çözüme ulaşamamaktadırlar. Bu yüzden de yasadışı yollarla kendi adaletini sağlamaya çalışmaktadırlar. Adaleti bireylerin sağladığı filmlerden biri *Zincirsiz* filmidir. ABD'de bir köle olan Django'nun özgürleşip, karısını da kurtarmaya çalışmasının anlatıldığı filmde, Django'nun karısını kurtarması yasal olarak mümkün olmamaktadır. Bu yüzden Django kendi adaletini sağlamakta, ancak böyle hem kendisini hem de karısını kölelikten kurtarmaktadır. Bu filmlerin önermesi *"mevcut hukuk sistemi içinde tatmin edilemeyen adalet istenci, ancak sistemin yıkılıp yerine adaleti karşılayacak olanın getirilmesiyle tatmine ulaşır"* şeklindedir.

Pay (2013, s. 137-138) da bu bağlamda süper kahraman ve kahraman filmlerindeki adalet sunumunu incelemekte ve *Örümcek Adam* filmi ele almaktadır. Bir örümceğin filmin kahramanını ısırmasının ardından, her şey değişmekte ve bu ısırık, esasında adaleti ortaya çıkarmaktadır. Filmin sonunda da Örümcek Adam'ın yardımıyla adalet sağlanmakta ve kötüler kaybetmektedir. Ancak göz ardı edilmemesi gereken şey adaletin, fiziksel güç üzerinden yenme ve yenilme karşıtlığına dönüşmüş olmasıdır. Bu sorun *Batman* ve *Süpermen* filmlerinde de kendisini aynı şekilde tekrarlamaktadır. Bu tekrarlar *He-man* ve *Temel Reis* gibi çizgi filmlerde de karşılık bulmaktadır. Türk filmleri ele alındığında ise *Keloğlan*, *Battal Gazi* gibi öykülerde süper kahramandan çok kahramanın bulunduğu ve adaleti dağıtma noktasında fiziksel güçten ziyade insani erdemlerin merkeze çekildiği görülmektedir.

İpek (2017, s. 79) ise geleneksel ve çağdaş anlatı filmlerindeki adaletin temsili arasındaki farka dikkat çekmektedir. Geleneksel sinemada suçluların cezasını çekmesiyle adalet sağlanırken; çağdaş anlatı filmlerde adaletin kendisinin sorgulandığını ifade etmektedir. Örneğin *Adalet Peşinde* filminde, Clyde'in eşi ve çocuğunun ölmesi, ancak mahkemenin kararlarının memnun edici olmaması üzerine, Clyde kendi adaletini sağlama kararına varmaktadır. Bu bağlamda film, kural ve yasaları sorgulamaktadır. Ancak filmin sonunda Clyde, sistemin temsilcilerini öldürmek için hazırladığı bombanın patlamasıyla

ölmektedir. Böylece film, adaleti irdeleyen ve sistemi eleştiren kişiyi öldürürken, hükmedenleri hayatlarına devam ettirerek, sistemin sonsuzluğunu savunmaktadır.

Yapılan çalışmalardan yola çıkarak, filmlerde adaletin değil, adaletsizliğin gösterildiği, ayrıca gösterilen adaletin de sorunlu olduğu görülmektedir. Daha açık bir deyişle, filmdeki kahramanlar adaletsizliğe maruz kalmakta, bunun için savaşmakta, adaleti kendileri sağlamayı başarabilmekte veyahut başaramamaktadır. Ayrıca bir de adaleti sağlayan kahramanların olduğu filmler vardır ki bu noktadaki adalet de fiziksel güç ile ilişkilendirilmekte ve bu da adaletin ne olduğu sorusunu beraberinde getirmektedir. Adaletin ne olduğunun ve sinemadaki adaletin nasıl sunulduğunun ele alındığı bu başlığın ardından, sonraki başlıkta adaletle yakından ilişkili olan intikam kavramı irdelenecektir.

İNTİKAM KAVRAMI

Burhanoglu (2019), intikam kavramına karşılık gelen en geniş anlamın öç almak olduğunu söylemektedir. Öç almanın tanımını da bir haksızlığa karşı zarar verici bir ceza uygulamak olarak yapmaktadır. Diğer bir deyişle, öç almak, adaletin onarılması adına verilen tepkiler olabilmektedir. Bu perspektifle de öç almanın, kişilerarası olduğunu ve suçluya karşı gönüllü bir şekilde yapılan saldırgan bir eylem olduğu söylenebilir. Ancak ceza kanunu ve modern evrensel hukuk adaletinin, bireylerin adaleti kendisinin sağlamasını yasakladığını da belirtmek gerekmektedir. Esasında adalet kavramıyla iç içe olan intikam kavramı, öç alma istediğini beraberinde getirmektedir. Öç alma ve intikam duygularının temelinde ise adaletin sağlanması istediği yer almaktadır.

İntikam kavramını, yapılan bir haksızlık karşısında, haksızlığı yapana zarar vererek karşılık verme davranışı ve karşıdaki kişiyi cezalandırma arzusu olarak da tanımlamak mümkündür (Akyurt, 2020). Sosyolojik olarak intikam ise haksızlık karşısında ceza uygulama ya da zarar verme eylemidir. Başka bir tanıma göre de zarar vermek için ceza uygulamadır. Diğer bir tanım için ise intikam, algılanan ya da gerçek olan bir adaletsizlik karşısında tepkisel olarak ortaya konan ve çoğunlukla da orantısız olan, tahrip edici tepkidir. İntikam merkezli çalışmalarda, intikam duygusunun temelinin çaresizlik duygusu ile sistemi eskisi gibi yapacak alternatif düzenin olmayışının olduğu tespit edilmiştir (akt. Çınar & Uztuğ, 2015, s. 41-42). Daha kısa bir deyişle, adaletin uygulanmadığını ya da yetersiz kaldığını düşünen bireyler, kendi adaletlerini sağlamak adına intikam almaya yönelmektedir. Söz konusu adaletin hukuksal boyutu çok

önemli olup, intikam duygusunun yalnızca hukuki adaletsizliklerde değil, kişinin maruz kaldığı haksızlıklarda da ortaya çıkabileceğini belirtmek gerekmektedir.

Bu bağlamda Akyurt (2020), evrimci psikologlarca intikamın nedeninin, haksızlık karşısında intikam alındığında, bireylerin, karşı tarafın aynı eylemi tekrarlamayacağını düşünmeleri olduğunu söylemektedir. Eşitlik Teorisi'ne göre ise kendilerine adil davranılmadığında mutsuz olan bireyler, intikam alarak, kendilerini, haksızlık edenle eşitlemek ve böylece mutsuzluklarını azaltmak istemektedirler. Kısaca intikam duygusu, bir tarafın eşitliği bozarak, karşı tarafa zarar vermesi ya da haksızlık etmesinin ardından, karşı tarafın durumu eşitleyerek, içinde bulunduğu adaletsizliği, haksızlığı sonlandırmak istemesine dayanmaktadır.

İntikam ile ilgili yapılan araştırmalar, intikam alan bireylerde kaudat çekirdeğinin, başka bir deyişle, beyin ödül bölümünün aktiflediğini ortaya koymaktadır. Daha açık bir deyişle beyin, intikam anını bir ödül olarak görmektedir. Ancak zaman geçtikçe bu his uzaklaşmaktadır (Akyurt, 2020). Fakat bireylerin, ilk anda yaşadıkları haz duygusu ve eşitlendikleri düşüncesi, bireyleri intikam almaya yönlendirmektedir. Bu perspektifle Adugit (2008, s. 11), intikam duygusunun gerekli ve mecburi olduğunu savunmaktadır.

Bununla birlikte, duyguların önemli olduğu intikam duygusunun motivasyonunda, düşmanlık, kızgınlık ve öfke gibi duygular ayrıca bir öneme sahiptir. Bir diğer motivasyon kaynağı da eşitlik teorisi. İntikam duygusunun sınırlarını en çok belirginleştiren unsur olan eşitliğin korunması güdüsü, bireyleri motive etmektedir. Eşitliğin bozulma durumunda da adaletsizlik duygusu ortaya çıkmakta ve bu duygu, intikam alma isteğine dönüşmektedir. Biraz daha açmak gerekirse, bir kişi, bir adaletsizlik durumu ortaya çıktığında, öncelikle örgütten söz konusu adaletsizliğin giderilmesini beklemektedir. Adaletsizlik giderilmediği takdirde kendisi adaleti sağlamaya çalışmaktadır. Çünkü kişi, kendisine zarar veren kişi veya örgütten intikam aldığı anda, adaletsizliğin ortadan kalkacağına inanmaktadır (akt. Yıldırım, 2019, s. 519). Bu noktadan hareketle, adalet kavramında da sıklıkla değinilen, eşitliğin ve herkese karşı adil olmanın önemi bir kere daha ortaya konmaktadır. Herhangi bir eşitsizlik durumu olduğunda ve bireyler bu eşitsizliği, kanuni yollarda gideremediği takdirde, eşitliği yeniden sağlamanın yolunu, karşı tarafa zarar vermek olarak görmekte ve bu da intikam duygusunu beraberinde getirmektedir.

İntikam kavramını biraz daha irdelemek gerekirse, duyguların beden vasıtasıyla değil, ruh vasıtasıyla olduğunu ifade eden Adugit (2008, s. 15-17), bir duygu olarak intikamın nesnesinin ve nedeninin ne olduğunu sormaktadır. Bu soruya, intikamın nesnesinin, bir kişi ya da bir grup insan olduğunu, nedenin de o kişiyle ya da grupla ilgili bir düşünce, bilgi, kanı, fikir ya da inanç olduğunu söylemektedir. İntikam duygusunun varlığının temelini bu iki koşul olduğunu ifade eden Adugit, ikisinin yan yana gelmesi halinde intikamın kaçınılmaz olduğunu savunmaktadır. Ayrıca nesnenin anlamının her daim adaletle ilişkili olduğunu da eklemektedir. Bu bağlamda da intikamın nesnesinin her zaman adaleti baz aldığını söylemektedir.

Öte yandan, intikam duygusunun en önemli gayesinin, öfkeden kurtularak, rahatlamak olduğunu da eklemek gerekmektedir (Çınar & Uztuğ, 2015, s. 42). Daha başka bir deyişle de kimden, nasıl bir intikam alındığı fark etmeksizin, bireylerin amaçladıkları, intikam alarak rahatlamak ve öfkelerini dindirmektir.

Bunun yanı sıra intikam almanın, var olduğu düşünülen adaletsizlik durumunu düzeltmek, intikam almak isteyen kişinin öz saygısını tekrar kazanmak istemesi, sonraki adaletsizliklere engel olmayı amaçlaması gibi hedefleri olabilmektedir. Ayrıca intikam, çoğunlukla incinen bireyin öz saygısıyla ilişkili görülmektedir (Çınar & Uztuğ, 2015, s. 42-43).

Adugit (2008, s. 17; 30), intikamın ortaya çıktığı andan sonra, kıskırtıcı ve yoğun bir duygu olmasından dolayı en kuvvetli hislerden biri olarak kendisini dayattığını ifade etmektedir. Bununla birlikte intikam duygusu bağışlamamakta, boyun eğmemekte, kurallara ve ilkelere uymamaktadır. Ortaya çıktığı andan itibaren adaleti isteyen intikam duygusu, tüm duygulara galip gelmektedir. Ayrıca, adalet duygusu da talepkârdır ve merhamet de adalet karşısında tepkisizdir. Bu yüzden Adugit adaletin, adaleti arayan kişinin kalbine yerleştiğini ve intikamın, adaletin estetiği olduğunu söylemektedir. Daha öz bir deyişle, güçlü bir duygu olan intikam duygusu, kendisini hissettirmeye başladıktan sonra, diğer tüm duyguları baskılamak ve adaletin yokluğunda, intikam var olmaktadır.

İntikam duygusunda "orantısallık"ın da önemli bir unsur olduğu belirtmek gerekmektedir. Daha açık bir deyişle intikam alan kişi, karşı tarafta bıraktığı zararın, maruz kaldığı adaletsizlikle orantısal olmasını istemektedir (Yılmaz, 2014, s. 91). Bu da yine adaletin ve intikamın temeli olan eşitlik talebinden kaynaklanmaktadır.

Bunların yanı sıra, intikam duygusunda üç unsur söz konusudur: Güç, prosedürel adalet iklimi ve kişilik özellikleri. Biraz açmak gerekirse, güç ilk faktör olmasının yanı sıra mağdurun, suçludan daha güçlü olması halinde, intikam alma ihtimalinin daha çok olacağı ve daha çok intikam aracına sahip olmakla birlikte, bu araçları kullanma ihtimalinin de fazla olmasıdır. Prosedürel adalet iklimi, mağdurun öncelikli olarak resmi şikâyet yollarına başvurması ve bunun sonucunda intikam alıp almayacağına karar vermesidir. Kişilik özellikleri de kişinin özelliklerine göre vereceği tepkinin değişmesidir (Tripp, Bies, & Aquino, 2007, s. 14). Bu bağlamda Çetin ve Kumkale (2017) de kişilik özelliklerinin intikam üzerindeki etkisini ele aldıkları çalışmalarında, kişilik özellikleriyle intikam arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu sonuç, muhtemel bir sonuçtur, çünkü mağdur olan her bireyin intikam alması söz konusu olamamaktadır. İntikam duygusunun öğelerinde de belirtildiği üzere, bu kişinin ne denli güçlü olduğu, yasaların nasıl bir sonuca vardığı ve mağdur olan kişinin, intikam almaya yönelecek kişilikte olup olmadığı son derece önemlidir.

İntikamla ilgili araştırmalarda varılan sonuçlardan bir diğeri, adaletsizliğe maruz kalan ile adaletsizliği ortaya koyanların benzer bir olayı yaşamasıyla denge oluşmakta ve intikam alan kişi rahatlamaktadır. Bu bakış açısı *"karşılaştırmalı ya da orantılı acı çekme"* olarak adlandırılmaktadır. Çünkü mağdurla saldırgan arasında ortaya çıkan adaletsizlik, mağdurun intikam olmasıyla giderilmektedir. Bir başka sonuca göre ise intikam alma duygusunu tetikleyen öğenin, mağdurun saldırganına bir mesaj göndermek istemesi ve saldırganına ortaya koyduğu davranışın yanlışlığını göstermesidir. *"Anlama hipotezi"* olarak adlandırılan bu görüş için saldırganın, kendisinden intikam alındığını anlaması, mağdur için tatmin edici olmaktadır (akt. Yılmaz, 2014, s. 91).

Yılmaz (2014, s. 102) da mağdurun affetme ve intikam eğilimi üzerine ortaya koyduğu çalışmasında, mağduriyetin artışının, intikam duygusunu arttırdığı ve affetme duygusunu azalttığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca intikam duygusuyla kişilik özellikleri arasında bir bağ olduğunu da tespit etmiş, sessiz ve çekingen insanların intikam almayı istemezken, erkeklerin kadınlardan daha fazla intikam almaya meyilli olduğunu ortaya koymuştur. Uzun süreli haksızlığa maruz kalmanın da intikam duygusunu tetiklediği de varılan bir diğer sonuçtur. Yılmaz'ın çalışmasından hareketle, kişinin maruz kaldığı adaletsizliğin artmasının, kişinin affetmesini zorlaştırırken, intikam duygusunu tetiklediği söylenebilir. Adaletsizliğin yoğunluğu kadar süresinin de önemli olduğunun ortaya konduğu çalışmada, kişilik özelliklerinin de önemi vurgulanmıştır.

Akın, Özdevecioğlu ve Ünlü (2012, s. 78) ise çalışmalarında intikam almanın bireylerdeki intikam duygusunun onları rahatlatıp rahatlatmadığını ya da rahatsız edip etmediğini araştırmışlardır. Çalışmanın sonucunda ise şu verilere ulaşılmıştır: İntikam almakla uğraşmayarak, affetmeyi seçmek, bireyleri ruhsal olarak rahatlatmaktadır. Bununla paralel olarak ise intikam güdüsünün, kişilerin ruh sağlığını olumsuz olarak etkilediğidir. İntikama odaklanmak, bireylerin olumsuz düşünmesine ve olumsuz bakmasına neden olmakta ve bu da kişinin ruh sağlığının olumsuz etkilenecek, kendisini kötü hissetmesini beraberinde getirmektedir. İntikamın gerçekleştirilememesi ve sürecin uzaması durumunda ise derin ruhsal bozukluklara neden olabilmektedir. Söz konusu çalışmanın ışığında, intikam duygusunun esasında yalnızca intikam alınması planlanan kişi için değil, mağdur için de zarar verici olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda, olumsuz bakış açısına sahip olmaktan, ruhsal sağlığın bozulmasına kadar geniş bir yelpazeye sahip olan, intikam duygusunun mağdurdaki zararının, karşı tarafın verdiği zararın ötesine geçebileceği ihtimaline de değinmek gerekmektedir.

“ŞAHSİYET” DİZİSİNİN ANALİZİ

Dizi, Agâh Beyoğlu karakteri üzerine kuruludur. Agâh, adliyede memurluk yapmıştır ve sıradan bir emeklilik yaşamı sürmektedir. Ancak alzheimer hastalığına yakalandıktan sonra, her şeyi unutacağını ve hatta unuttuğunu bile unutacağını söyleyerek, geçmişte üzeri kapanan bir olayla ilgili kendi adaletini sağlama kararını almaktadır. Dizinin adalet ve intikam bağıntısı da burada başlamaktadır. Çünkü kendi adaletini sağlama, adalet kavramıyla olduğu kadar intikam kavramıyla da ilişkilidir.

Agâh'ın intikamını aldığı olay Kambura isimli bir yerde geçmektedir. Kambura'da yaşayan pek çok kişi Reyhan Şahin isimli 12 yaşındaki bir kıza iki yıl boyunca tecavüz etmişlerdir. Reyhan 14 yaşına geldiğinde intihar etmiştir. Ancak olayın üzeri kapatılmıştır. Çünkü tecavüz edenlerin içerisinde hâkim, polis, öğretmen gibi birçok kişi bulunmaktadır. Reyhan her şeyi günlüğüne yazmıştır. Günlüğü Agâh almış ve Reyhan'ın intikamını almak için saklamıştır. Öldürdüğü kişilerin alına notlar yapıştıran Agâh, notları bu günlükten yazmaktadır. Reyhan'ın çocukluk arkadaşı Nevra ise cinayet büroda polistir ve Agâh, yazdığı notlarla Nevra'yı da soruşturmaya dâhil etmektedir.

Unutmaya başlamadan önce Reyhan'ın intikamını almaya karar veren Agâh, tüm planlarını 8 numaralı boş bir dairede yapmaktadır. Bu noktada, öncelikle 8 numarasının, Karma'nın bir sembolü olduğunu söylemek gerekmektedir. Tüm cinayet planlarının yapıldığı dairenin numarasının 8 olmasının

tesadüfi değildir. Bununla birlikte, adaletin sağlanmadığı geçmişteki bir olayla ilgili intikamın gerçekleşeceği seyirciye aktarılmaktadır. İntikam kavramında, bireylerin öncelikle yasal mercilerden adaletin yerine getirilmesini bekledikleri, bu durum gerçekleşmediğinde ise kendi adaletini sağlamayı seçtiklerine değinilmiştir. Dizideki intikam duygusu da yine böyle bir nedenden dolayı ortaya çıkmaktadır.

Agâh'ın cinayetleri başlamaktadır ve Agâh ilk olarak Ağır Ceza Hâkimi Mehmet Yurtgil'i öldürmektedir. Agâh, hâkimin alına "Bugün bir kızla tanıştım. Adı Nevra Elmas" notunu yapıştırmaktadır. Bununla birlikte, Agâh'ın daha önce de hâkimi öldürmeye çalıştığı ve üçüncü denemesinde yapabildiği gösterilmektedir. Bu daha önce de değinildiği üzere, intikamın bağışlamadığını, talepkâr ve merhamet karşısında tepkisiz olduğunu ortaya koymaktadır.

Agâh, hâkimi öldürmeden önce tamirci Tufan'ı 8 numaralı daireye zincirlemiştir. Cinayetlerde onun parmak izini kullanmaktadır. Agâh'ın duvara öldürmeyi planladığı kişilerin fotoğraflarını astığı görülmektedir. Kırk civarı fotoğraf vardır ve fotoğrafların içerisinden hâkimin üzerini çizmektedir. İntikam duygusu ortaya çıktığında bastırılmasının zor olduğu, boyun eğmediği, kurallara ve ilkelere uymadığı bu sahneyle izleyiciye aktarılmaktadır. Burada değinilmesi gereken önemli nokta ise adaletsizliğin giderilmesi için ilk önce adalet sağlayıcı rolü olan bir hâkimin öldürülmesidir. Hukukun temel amacı adaleti gerçekleştirmektir ve adalet de hakkı gözetmektedir. Ancak intikam almaya bir hâkimden başlanması, sistemdeki sorunlu tarafları ortaya koymaktadır.

Bu sırada esir tuttuğu Tufan'a, "Sakın sevdim deme. Seninki sevgi değil, hınc... Her şeyi affederim. Karısının kıymetini bilmeyeni etmem. Senin suçun büyük. Cezanı da çekmemişsin doğru dürüst. Sekiz sene ne ki? Yok, haksız tahrik, yok iyi hal. İndire indire... Bir tek madalya takmadıkları kalmış sana... Ben okudum o mahkeme tutanaklarını. Gereği düşünülmüş de gereği yapılmamış o mahkemede. Şimdi sen burada gerçek cezanı neyse onu çekiyorsun. Cezanı benim suç aletim olmak... Şimdi senin bu vaziyet sırf cezaıyla halledilecek iş değil, bunun ıslahı da var. İslah olmadan ceza neye yarar? ... Bu sana özel... Sen buna bak ve yaptığın korkunç şeyi düşün" demektedir. Bu sahneyle Tufan'ın karısını öldürdüğü anlaşılmaktadır. Agâh, Tufan'a öldürülen kadınların fotoğraflarını izletmektedir.

Öncelikle Tufan'ın, işlenen ve işlenmesi planlanan diğer cinayetlerden farklı bir nedenle orada olduğu anlaşılmaktadır. Ancak burada da yine adaletin yerine gelmemesi durumu söz konusudur. Agâh, cezasını çekmeyen Tufan'ı, suçları onun üzerine yıkarak cezalandırmakta, dolayısıyla da intikam

almaktadır. Adaletin yetersiz olması, Agâh'ı Tufan'a yönlendirmiştir. Adalet, herkese hakkını vermektir ve Agâh'ın adaletinde Tufan'ın hakkı da budur. Agâh'ın Tufan'ı ıslah etmek için zincirli bir şekilde öldürülen kadınların fotoğraflarına baktırması, Otomatik Portakal'ı hatırlatmaktadır. Çünkü romanda da ıslah yöntemi olarak, bağlı olan Alex'e şiddet içerikli filmler izletilmektedir.

Ardından Agâh, Naim'i öldürmekte ve öldürmeden önce de "Ben bir şey yapmadım ki sen yaptın, siz yaptınız, hepiniz" demektedir. Naim'in alnına, "Sadece ona güveniyorum. Çünkü Nevra beni anlıyor" yazmaktadır. Agâh, kaçmaya çalışan Tufan'ı da öldürmektedir. Tufan için de "Bugün Nevra'nın doğum günü ve ona bir hediye aldım" yazmaktadır. Bu sahnelerle, Agâh'ın, yerine getirilmemiş bir adaletin intikamını alarak, adaleti onardığı izleyiciye aktarılmaktadır. Agâh'ın bir sonraki kurbanı da Salih'tir ve Salih'in alnına "Nevra ile benim bir sırrım var" yazmaktadır. Burada şunu söylemek gerekmektedir ki Aristoteles için adalet, tamamlanmış erdemdir. Erdem de ahlaklı olmaya işaret etmektedir. Ancak ne Tufan ne de diğerleri erdemli davranmayarak, adaleti sarsmışlardır. Agâh da bu kişileri cezalandırarak, intikam almakta ve haksızlığı gidermeye çalışmaktadır. Ancak ölümlerle cezalandırmak, adalette yer alan kimin hakkının ne olduğu sorusunu akla getirmektedir.

Sonraki kurban Nazif'tir ve Nazif'in alnına "Nevra'ya her şeyi anlattım ama o bana inanmıyor" yazmaktadır. Agâh, Nazif'in evinde cinayetlerle ilgili düzenlenen basın toplantısını görmekte ve "Bomba patlıyor, elli kişi ölüyor panik olmuyorsunuz da teker teker ölünce mi oluyorsunuz?" demektedir. Bu sahneyle yine adaletsizliğe, özellikle de adalet sağlayıcı kurumların ortaya koyduğu adaletsizliğe tekrar gönderme yapılmaktadır. Agâh, daha sonra Seyfi'yi, ardından da Umut'u öldürmektedir. Seyfi'nin alnında, "Bu gece bir yıldız kaydı", Umut'un alnında ise "Bir dilek tuttum" yazmaktadır. Agâh'ın elinde bir de "Keşke hepsi ölse dedim" yazısı bulunmaktadır. Agâh'ın art arda işlediği cinayetler, bir başka deyişle de art arda gidermeye çalıştığı adaletsizlikler, intikam duygusunun ortaya çıktıktan sonra bastırılmasının zor olduğunu, talepkâr, merhametsiz ve bağışlamaz olduğunu tekrar tekrar ortaya koymaktadır.

Agâh daha sonra Tayfun'u öldürmektedir ve alnına, "Kurtar beni Nevra" yazmaktadır. İyilere mükâfatı, kötülere ceza gerektiren adalette, tecavüze uğrayan küçük bir kız, ona tecavüz edenler, ancak cezasını çekmeyenler bulunmaktadır. Agâh'ın intikamı da bu noktada devreye girmektedir. Haksızlıkları gidermek, eşitlenmek, rahatlamak ve öfkeyi dindirmek gibi amaçları olan intikam duygusu, Agâh için yaşama sebebi haline gelmektedir.

Agâh sonraki cinayeti için öğretmen Tahsin'i seçmektedir. Tahsin'in kendisinden otuz beş yaş küçük biriyle evli olması da önemli bir detaydır. Ayrıca Reyhan'ı kandıran kişinin Vural olduğu gösterilmektedir. Daha sonra Nevra, Sungur'a ulaşmaktadır. Sungur, Reyhan'ı iki yıl boyunca kullanmış ve üzerinden para kazanmıştır. Sungur, öğretmen, hâkim, polis, hırsız, Kambura'dan ve oradan olmayan tam 53 kişinin iki yıl boyunca Reyhan'a tecavüz ettiğini ve Reyhan'ın daha 12 yaşında olduğunu söylemektedir. Başka bir sahnede ise Sungur'un başka bir küçük kızı zincirle bağladığı görülmektedir.

Kendisinden 35 yaş küçük biriyle evlenen bir öğretmenin olması ve eşinin, öldürülmesini görmezden gelecek kadar ondan nefret ettiğinin izleyiciye gösterilmesi, esasında adaletsizliğin yalnızca Reyhan için değil, Tahsin'in eşi için de olduğunu ve evli olmalarının adaletsizliği ortadan kaldırmadığını ortaya koymaktadır. Agâh da Tahsin'i öldürerek, Reyhan'la birlikte Tahsin'in eşinin intikamını da almaktadır. Bununla birlikte, 12 yaşındaki bir çocuğa tecavüz edenlerin ve ölümüne sebep olanların, hiçbir ceza almaması ve olayın üzerinin kapanması, herkes için olan adaletin, güçlülerin yanında yer aldığını ortaya koymaktadır. Ortaya çıkan eşitsizliği giderme görevini de Agâh üstlenmektedir. Burada değinilmesi gereken bir diğer önemli şey de Sungur'un başka bir küçük kızı kullanmaya başlamasıdır. Reyhanlar bitmemekte ve yerleri hemen doldurulmaktadır. Ancak onlara zarar verenler ise herhangi bir cezayla karşılaşmamaktadır.

Daha sonra Komiser Firuz, Agâh'ı yakalamaktadır. Agâh, Firuz'a olanları anlatmaktadır. İş insanı ve olayların üzerinin örtülmesindeki en büyük güçlerden olan Cemil'i, Kamburalıların okuttuğunu, Cemil'in de iyilik olsun diye bütün Kambura'ya Reyhan'ı ayarladığını söylemektedir. Firuz, "Son birini daha öldüreceksin. Cemil'i. Bir daha adını bile duymayacağım..." demektedir. Bunun üzerine Agâh, "Ben bir sürü kişiyi öldürdüm. Polis peşimi bırakmaz ki" demekte ve Firuz da "Sen sanıyor musun ki bir tek alzheimer olan sensin. Herkes hasta... Yarın bir gün bir milli maç olur, herkes unuttur. Bu millet neleri unuttu. Seni mi unutmayacak..." cevabını vermektedir. Sisteme dair bir eleştiri niteliğinde olan bu sahne, ayrıca adaletin ne olduğu sorusunu da tekrar düşündürmektedir. Adalet sağlayıcılarından olan hâkimin, adaletsizlik ortaya koyması gibi, başka bir adalet sağlayıcı olan komiser de Agâh'a göz yummayı ve hatta son bir kişiyi daha öldürmesini talep etmeyi doğru bulmaktadır. Ancak Firuz'un bu tavrının, onun adalet duygusunun mu yoksa bağı bulunan Cemil'den intikam alma istediğinin mi sonucu olduğu bir soru işareti olarak durmaktadır.

Agâh, Nevra'yı 8 numaralı daireye çağırılmaktadır. Agâh, Nevra için Reyhan'ın günlüğünü bırakmıştır. Ardından Nevra, geçmişe dair unuttuğu her şeyi hatırlamaktadır. Reyhan, Vural'la bulaşacağı zaman Nevra da oradadır. Cemil, Reyhan'a tecavüz etmek için gelmiş, ancak Nevra'yı görünce ona tecavüz etmiştir. Agâh, Nevra'ya saat 9'da Cemil'i öldürmek için not bırakmıştır. Nevra, nottaki adrese gitmektedir. Agâh, Cemil'i bağlamıştır ve Nevra'ya öldürmesini söylemektedir. Nevra, "Yapamayacağım... Bu adamın hapse girmesi lazım" demekte, Agâh da "Sen adaletle hukuku birbirine karıştırıyorsun. Adalet başka bir şey, hukuk başka bir şey. Senin söylediğin hukuken olması gereken... Adalet başka bir şey. Adalet bu. Zaten adalet dediğin ne ki. Nefsi müdafaa, intikam... Bu adam senin hayatını mahvetti..." cevabını vermektedir. Nevra'nın bunun için polis olmadığını söylemesi üzerine ise Agâh, tam da bunun için polis olduğunu söylemektedir.

Nevra'nın her şeyi hatırlaması için 8 numaralı dairenin kullanılması da ayrıca önemlidir. Bir sonraki sahnede de, Cemil'in öldürülmesinin Nevra'ya bırakılmasıyla söz konusu karma pekiştirilmektedir. Bunun yanı sıra Agâh'ın, hukuk ve adalete dair söyledikleri de önemlidir. Hukuk ile adaleti ayıran Agâh, adaletin özünde herkesin ettiğini bulması olduğuna işaret etmektedir. Bu bağlamda da intikamı vurgulayan Agâh, böylece seyirciye de tüm yaptıklarını bir nevi açıklamaktadır.

Daha sonra Cemil öldürülmektedir. Kimin öldürüldüğü bilgisi verilme de ikisinin de aynı anda vurduğu izlenimi yaratılmaktadır. Bir yıl sonra Agâh, huzurevinde yatmaktadır. Nevra'yla görüşmektedirler. Nevra, Vural ve mahalleden birlikte dolaştıkları üç arkadaşını daha öldürmektedir. Alınlarına da sırasıyla "Hamileyim, ya bir kızım olursa", "Bir kız çocuğu doğuracağıma ölürüm daha iyi", "Korkma bebeğim, sen doğmayacaksın" ve "Ben öleceğim" yazmaktadır. Bu sahneyle de Reyhan'ın intihar ettiğinde hamile olduğu bilgisi izleyiciye aktarılmaktadır.

Sonraki cinayetleri gösterilmese de Nevra'nın işlediği bilinmektedir. Tıpkı Firuz gibi Nevra da cinayetlere göz yummayı ve hatta cinayetleri devam ettirmeyi tercih etmiştir. Güçlü bir duygu olan ve diğer tüm duyguları bastıran intikam, Nevra için de ortaya çıkmakta ve Reyhan'ın intikamını almayı istemesine neden olmaktadır. İntikam yalnızca Agâh için değil, Nevra için de bağışlamayan, kurallara ve ilkelere uymayan, merhamet etmeyen bir duygudur. Nevra da var olan adaletsizliği gidermenin yolu olarak, kendi adaletini sağlamayı tercih etmektedir. Bu da adaletin ne olduğunu sorusunu bir kere daha sormayı gerektirmektedir.

SONUÇ

Hukukun en temel amacı adaletin gerçekleştirilmesidir. Adalet ise hak ve hukuka uygunluk ile hakkı gözetmek gibi anlamlara gelmektedir. Herkese hakkını vermenin önemli olduğu adalet kavramında, kimin hakkının ne olduğu sorunsalı ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda da Kelsen, adaletin ne olduğu sorusunun cevapsız kaldığını söylemektedir. Adaletin onarılması adına verilen bir tepki olan intikam ise adaletle iç içe yer almaktadır. Adaletin olmadığı ya da yetersiz kaldığı noktada intikam devreye girmektedir. Kışkırtıcı ve yoğun bir duygu olan intikamdaki amaç, eşitlenmek, öfkeden kurtulmak ve rahatlamaktadır.

Bu perspektifle çalışmada, adalet ve intikam kavramları bağlamında *Şahsiyet* dizisi ele alınmıştır. Dizide Agâh'ın, Reyhan'ın intikamını almak için işlediği cinayetler anlatılmaktadır. 12 yaşından itibaren iki yıl boyunca toplam 53 kişinin tecavüzüne uğrayan Reyhan, 14 yaşında intihar etmiş, ancak olayın üzeri kapatılmıştır. Çünkü tecavüz edenlerin arasında hâkim, polis, öğretmen gibi birçok kesimden insan bulunmaktadır. Agâh, dizi içerisinde dokuz kişiyi tek başına öldürmekte, Cemil'i Nevra'yla birlikte öldürmekte ve ardından da Nevra, dört kişiyi daha öldürmektedir.

Bu noktadan hareketle şunları söylemek mümkündür ki temel amacı adaleti sağlamak olan hukuk, amacından sapmıştır. Adalet yerine getirilmemiştir. Çünkü adalet, eşitlikten ya da suçlunun cezasını çekmesinden yana değil, güçlüden yana olmuştur. Bu bağlamda da cinayetlere hâkimden başlamak son derece manidardır. Adaletin yerini bulmaması, Agâh karakterini kendi adaletini sağlamaya yönlendirmiştir.

Birçok kişiyi öldürerek intikam alan Agâh, öldürdüğü herkes tanıdığı kişiler olmasına rağmen başılamamakta, merhamet etmemekte, kurallara ve ilkelere uymamaktadır. Çünkü intikam duygusu talepkârdır ve diğer tüm duygulardan daha baskındır. Agâh karakteri üzerinden dizide sıklıkla hukuktaki adaletsizliğe, adil olanın ne olduğuna ve kime göre neyin adil olduğuna vurgu yapılmaktadır. Ancak Kelsen'in de ifade ettiği üzere bu sorular cevapsızdır.

Adalet ve intikam duygularında eşitlik sağlanması önemli noktalardandır. Söz konusu eşitliğin bozulması ise bireyleri, eşitliğin tekrardan sağlanması ya da eşitliği bozanın cezalandırılması amacıyla intikam almaya yönlendirmektedir. Dizide Reyhan'a yapılanlar eşitliği bozmaktadır. Ayrıca intikam almadan önce bireyler, örgütlerden adaletsizliği çözmesini beklemektedirler. Agâh da adaletsizliğin

giderilmesini beklemiş, daha sonra ise adaletin onarılması için intikam almaya başlamıştır. Ancak dizide birçok kişinin öldürülmesi, adaletin ne olduğu sorusunu cevapsız bırakmıştır.

Komiser olan Firuz, Agâh'ı yakaladığında, ona göz yummayı tercih etmiş ve hatta bir cinayet daha işlemesini istemiştir. Yine komiser olan Nevra da göz yummayı tercih etmekle birlikte, intikam almaya devam ederek, dört kişiyi daha öldürmüştür. Adalet sağlayıcılardan olan polisler, cinayete ortak olmayı seçmişlerdir. Böylece adalet kavramının karmaşıklığı ile cevapsızlığı ve intikam duygusunun baskınlığı bir kez daha ortaya konmuştur. Bununla birlikte Agâh'ın, Nevra'ya hukuk ve adaletin ayrı şeyler olduğunu söylemesi, adaletin nefsi müdafaa ve intikam olduğunu ifade etmesi, Firuz ve Nevra'nın seçimlerini açıklamaktadır. Fakat bu bakış açısının doğruluğu ise tartışmaya açıktır.

Tüm bunlardan hareketle şunu söylemek mümkündür ki değişken bir kavram olan adalet, dizide suçlunun cezasını çekmesinin sağlanması anlamında kullanılmaktadır. Ancak bu ceza, hukuk çerçevesinde ilerlememekte ve adaleti sağlama gereken kişiler tarafından değil, Agâh tarafından uygulanmaktadır. Agâh için söz konusu kişilerin cezası ise ölümdür. Bu da çalışma boyunca sıklıkla vurgulanan adil olanın ne olduğu sorusunu öne çıkarmaktadır. Ayrıca, Agâh'ın hukuk ile adaleti birbirinden ayırarak, adaleti hukukun dışına atması, dizideki hukuk anlayışının hukuki pozitivistlere yakın durduğunu ortaya koymaktadır.

Bu perspektifle de dizideki adaletin, hukuktan ayrı olarak ele alındığı ve adaletin karşılığının, haksızlık yapanı cezalandırmak olarak aktarıldığı sonucuna varılmıştır. Esasında bu intikam kavramına denk gelmekle birlikte, zaten adaletin, intikam demek olduğu da dizide ifade edilmektedir. Daha öz bir deyişle, adaletle intikamın özdeş görüldüğü dizide, intikam almak için de cinayet işlenmektedir. Bu da dizideki intikam olgusunun yoğunluğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca dizide, adaletin hukuktan ziyade intikamla sağlanabilecek bir şey olarak görüldüğü de varılan bir diğer sonuçtur. Ancak adalet ve intikam kavramlarını böylesi ele almanın izleyiciyi üzerinde yaratabileceği olumsuzluklar ve kendi adaletini sağlama durumunun hukuk içerisinde yasal olmadığı göz önüne alındığında, dizinin ortaya koyduğu temanın sorunlu olduğu tespit edilmiştir.

EXTENDED ABSTRACT

The main purpose of the law is the realization of justice. Justice, on the other hand, means right, compliance with the law, and observing the right. In the concept of justice, where it is important to give

everyone their rights, the question of whose right is what emerges. In this context, Kelsen says that the question of what justice remains unanswered. Revenge, which is a reaction to the restoration of justice, is intertwined with justice. Revenge comes into play at the point where justice is absent or insufficient. The purpose of revenge, which is a provocative and intense emotion, is to equalize, release anger, and relax.

With this perspective, the series *Personality* is discussed in the context of the concepts of justice and revenge. In the series, the murders committed by Agâh to avenge Reyhan are told. Reyhan, who was raped by a total of 53 people for two years starting from the age of 12, committed suicide at the age of 14, but the incident was covered. Because among those who rape, there are people from many walks of life such as judges, police officers, and teachers. Agâh kills nine people alone in the series, kills Cemil with Nevra, and then Nevra kills four more.

From this point of view, it is possible to say that the law, whose main purpose is to provide justice, has deviated from its purpose. Justice has not been done. Because justice has been on the side of the strong, not on the side of equality or punishment of the guilty. In this context, it is very meaningful to start the murders from the judge. The lack of justice has led the character of Agâh to ensure his justice.

Agâh, who takes revenge by killing many people, does not forgive, does not show mercy, does not obey the rules and principles, even though everyone he killed is someone he knows. Because the feeling of revenge is demanding and more dominant than any other emotion. Through the character of Agâh, the series often emphasizes injustice in law, what is just, and what is just according to whom. However, as Kelsen stated, these questions are unanswered.

Ensuring equality in the feelings of justice and revenge is an important point. The violation of equality in question leads individuals to take revenge to restore equality or punish the one who breaks the equality. What happened to Reyhan in the series breaks the equation. In addition, before taking revenge, individuals expect injustice from organizations to be resolved. Agâh waited for the injustice to be corrected and then began to take revenge for the restoration of justice. However, the murder of many people in the series has left the question of what justice is unanswered.

When Firuz, the commissioner, caught Agâh, he preferred to turn a blind eye and even asked him to commit another murder. Nevra, who was also the commissioner, preferred to turn a blind eye, but

continued to take revenge and killed four more people. The police, who are among the justice providers, chose to be partners in the murder. Thus, the complexity and unresponsiveness of the concept of justice and the dominance of the feeling of revenge have been revealed once again. However, Agâh's telling Nevra that law and justice are separate things and that justice is self-defense and revenge explains the choices of Firuz and Nevra. However, the correctness of this point of view is open to debate.

Based on all these, it is possible to say that justice, which is a variable concept, is used in the serial to ensure that the criminal gets his punishment. However, this punishment does not proceed within the framework of the law and is provided by the Agâh, not by the people who must provide justice. For Agâh, the penalty for the people in question is death. This brings forward the question of what is fair, which is often emphasized throughout the study. In addition, Agâh's separating law and justice from each other and throwing justice out of the law reveals that the understanding of law in the series is close to legal positivism.

With this perspective, it is concluded that the justice in the series is handled separately from the law and the reward of justice is conveyed as punishing the wrongdoer. Although this coincides with the concept of revenge, it is also stated in the series that justice means revenge. In other words, in the series where justice and revenge are seen as identical, murder is committed to taking revenge. This reveals the intensity of the revenge phenomenon in the series. It is also another conclusion that in the series, justice is seen as something that can be achieved through revenge rather than law. However, it has been determined that the theme of the series is problematic, considering the negativities that such handling of the concepts of justice and revenge can cause on the viewer and the situation of providing their justice is not legal within the law.

KAYNAKÇA

Adugit, Y. (2008). İntikamın Adaleti ve Estetiği. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(1), 11-32.

Akın, M., Özdevecioğlu, M., & Ünlü, O. (2012). Örgütlerde İntikam Niyeti ve Affetme Eğiliminin Çalışanların Ruh Sağlıkları ile İlişkisi. *Amme İdare Dergisi*, 45(1), 77-97.

Akyurt, S. (2020). İntikam Psikolojisi: Kimi Cezalandırıyoruz? *Hipokampus Akademi Dergisi*. 02 12, 2021 tarihinde Hipokampus Akademi Dergisi: <https://hipokampusakademi.com/intikam-psikolojisi-kimi-cezalandiriyoruz/> adresinden alındı

- Burhanoğlu, S. (2019). *İntikam ve Öç Alma*. 02 12, 2021 tarihinde <https://www.sabriburhanoglu.com/intikam-ve-oc-alma> adresinden alındı
- Çakır, G. (2018). *Şahsiyetin Düşündürdükleri*. 02 27, 2021 tarihinde <https://www.ekdergi.com/sahsiyetin-dusundurdukleri/> adresinden alındı
- Çelebi, F. E. (2021). Hukuku Sinemada Görmek. *LawTudent Dergisi*. 02 11, 2021 tarihinde <https://lawtudent.com/makale/hukuku-sinemada-gormek/> adresinden alındı
- Çetin, O. I., & Kumkale, İ. (2017). Kişilik Özelliklerinin Örgütsel İntikam Niyetine Etkisinde Örgüt İklimi ve Bağlamsal Performansın Rolü. *Marmara Üniversitesi 5. Örgütsel Davranış Kongresi*. Antalya.
- Çınar, T., & Uztuğ, F. (2015). Tüketicilerin Yaşadıkları Olumsuz Satın Alma Deneyimlerine Tepkileri: İntikam mı, Misilleme mi? *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3(2), 40-56.
- Gözler, K. (2008). Tabii Hukuk ve Hukuki Pozitivizme Göre Adalet Kavramı. *Muhafazakar Düşünce Dergisi*(15), 77-90.
- Gündüz, A., & Attar, G. E. (2020). Aktör İlişkilerage, Sağlık-Hastalık ve Suç: Şahsiyet Dizisi Üzerinden Bir Tartışma. *İnsan&İnsan Dergisi*(24), 127-153.
- Güneş, D. (2020). *Hukukçu Gözüyle Şahsiyet Dizisi*. 02 26, 2021 tarihinde <https://fikircografyasi.com/makale/hukukcu-gozuyle-sahsiyet-dizisi> adresinden alındı
- Güriz, A. (2004). Adalaet Kavramı Üzerine. H. Ökçesiz içinde, *Hukuk Felsefesi ve Sosyoloji Arkivi 9. Kitap* (s. 19-33). İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları.
- İpek, Ö. (2017). Peter Wollen'in Karşı Sinema Kavramı. *Maltepe Üniveristesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 72-87.
- Kalkışım, M. M. (2013). Kutadgu Bilig'de "Adalet" Değeri. *Mavi Atlas GŞÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*(1), 91-98.
- Kaynak, H., & Nazlıgöl, M. D. (2019). Alzheimer Hastalığına Bilişsel Süreçler ve Klinik Çerçeveden Bakış: Şahsiyet Dizisinin Kritik İncelemesi. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 6(2), 204-222.
- Kelsen, H. (2013). Adalet Nedir? *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*(107), 431-454.
- Mollaer, F. (2018). Bir Türkiye Alegorisi: Şahsiyet Dizisi Üzerine. *Birikim Dergisi*. 02 24, 2021 tarihinde <https://birikimdergisi.com/guncel/9063/bir-turkiye-alegorisi-sahsiyet-dizisi-uzerine> adresinden alındı
- Pay, M. (2013). Sinemanın Adaleti. *Din ve Hayat Dergisi*(18), 136-139.
- sozluk.gov. (tarih yok). *Adalet*. 02 2021, 20 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Topakkaya, A. (2008). Adalet Kavramı Bağlamında Aristoteles-Platon Karşılaştırması. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*(26), 27-46.
- Tripp, T. M., Bies, R. J., & Aquino, K. (2007). A Vigilante Model of Justice: Revenge, Reconciliation, Forgiveness, and Avoidance. *Social Justice Research*, 20(1), 10-34.
- Varol, F. (2016). Yılmaz Güney Sinemasının İdeolojik ve Gerçekçi Sinema Dilinin Çözümlemesi. Ordu: Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Yıldırım, M. H. (2019). Algılanan Mağduriyet, Örgütsel İntikam Niyeti ve Affetme Eğilimi Üzerine Kavramsal Bir Araştırma. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 54(1), 514-230.
- Yılmaz, Ö. D. (2014). Algılanan Mağduriyetin Affetme Eğilimi ve İntikam Niyeti Üzerindeki Etkisi: Konaklama İşletmeleri Çalışanlarına Yönelik Bir Araştırma. *AKÜ İİBF Dergisi*, 16(1), 87-105.
- Yüzbaşıoğlu, N. (2019). Şahsiyet Dizisinde Basın Pratikleri ve Gazeteci Temsili. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.